

Günlük Hayatın Hikâye Anlatıcısı Ryan Gander

SÜMEYRA GÜMRAH TELTİK

20 Kasım 2025

Ryan Gander, Pilevneli'deki "Pussies and Places" ile akrep ve yelkovanın hükmünü bozup bizi fısıltılar, kediler ve zamanı göstermeyen saatler üzerinden "uygun an"ın ritmine davet ediyor.

Bir asansöre biniyorsunuz. Kapılar kapanmak üzereyken, duvarın dibindeki küçük bir delikten tiz bir ses duyuluyor. Küçük mekanik bir fare, gözleri merakla parıldayarak sesi kesik kesik gelse de bir şeyler anlatmaya çalışıyor... Sesi tam çıkmıyor; yarım yamalak fısıltılar duyuluyor. Bu sahne ne bir çizgi filminden ne de arkadaşınızın bir eşek şakasından. Paris'teki **Bourse de Commerce – Pinault Collection**'da, asansör holünde yer alan bu iş, çağdaş sanatçı **Ryan Gander**'ın dünyasından bir kesit. Gander'ı tanımıyor olabilirsiniz; o tiz sesli minik fare de sosyal medya keşfetinize düşmemiş olabilir. O hâlde hikâyeyi başa saralım; Ryan Gander'ı biraz tanıyalım:

Hayal Gücünün Özgürlüğü

Ryan Gander, 1976 yılında İngiltere'nin kuzeybatısındaki Chester kentinde dünyaya gelir. Babası, bir otomobil fabrikasında mühendis, annesi öğretmendir. Küçük Ryan çocukluğunu diğer çocuklardan biraz farklı yaşar. Doğuştan cam kemik hastasıdır ve tekerlekli sandalye kullanmak durumundadır. Bu sebeple yaşıtlarının koşuşturduğu sokaklardan uzak kalıp sık sık hastanelere taşınması gerekse de Ryan, hastane koridorlarında hayal gücünü oyun arkadaşı yapar. Öyle ki ileride "engelli bir sanatçı" etiketiyle anılmak dahi istemeyecek

Sanatla ilk yakınlaşmasına gelecek olursak... Anlatılanlara göre çocukken babası onu British Art Show adlı çağdaş sanat sergilerinden birine götürür. Küçük Ryan sergide gördüklerinden büyülenir. Düşünün, hareket özgürlüğü kısıtlı bir çocuk, hayal gücünün özgürlüğünü keşfediyor. Kendi kendine "Bu tuhaf ve harika eserlerin ardındaki insanlar nasıl düşünüyor?" diye sormuş muydu?! Muhtemelen. Ben bu tür durumlarda "ne düşünmüşlerdir" yerine günde kaç saat çalıştıklarını ve çalışırken ne yediklerini merak ederim. (İç ses: Sanatçı olamama nedenim ortada ama bu derin sorularla aşçı olabilirdim aslında...)

Ryan Gander – Fotoğraf: Jay-Russell

“Bir sanat eserini anlatmanın bin yolu varsa, neden tek bir yolu seçelim?”

1996 yılında geldiğinde genç Gander, onun deneysel ve sıra dışı meraklarına uygun düşen Manchester Metropolitan Üniversitesi’nde Etkileşimli Sanatlar(Interactive Arts) bölümünde öğrenimine başlar. Mezun olmasının ardından kısa süre memleketi Chester’da bir halı dükkânında çalışır. Halı dükkânı onun farklı disiplinlere olan merakı için sonsuz bir alan açmamış olacak ki Hollanda’ya taşınıp Maastricht’te Jan van Eyck Akademisi’nde araştırmacı sanatçı olarak çalışmaya başlar ve Amsterdam’da Rijksakademie’de misafir sanatçı programına katılır. Bu uluslararası deneyimler, onun ufkunu genişletirken sanat diline yeni sözcükler ekler.

Atölyelerin dışında kürsüde de yaratıcılığını sergilemeye başlayan Gander, 2002’de başladığı “Loose Associations” (Gevşek Çağrışımlar) adını verdiği halka açık konuşma serileri başlatır. Bu tuhaf performatif konferanslarda Back to the Future filminden Italo Calvino’nun edebiyatına, modernist mimarlıktan çocuk kitaplarına konudan konuya atlanarak, zihinler arası bağlantı oyunları yapılır. Onun da değindiği gibi “Bir sanat eserini anlatmanın bin yolu varsa, neden tek bir yolu seçelim?”

Ryan Gander – *Is This Guilt In You Too (The Study Of A Car In A Field)* (Fotoğraf: Outset)

Kariyerindeki kırılma 2005'te, Basel Sanat Fuarı'ndaki "Is this Guilt in You Too (The Study of a Car in a Field)" ("Bu Suçluluk Sende de Var mı (Tarladaki Bir Araba İncelemesi)" adlı video çalışmasının Baloise Sanat Ödülü almasıyla yaşanır. Gander'ın adı böylece uluslararası sanat çevrelerinde duyulur ve "dikkat edin, geliyor" dedirten bir yıldız adayına dönüşür. Aynı dönemlerdeki Prix de Rome Heykel Ödülü, ABN AMRO Sanat Ödülü, Zürih Sanat Ödülü ve Britanya kraliçesinden aldığı çağdaş sanata katkılarından dolayı OBE nişanı derken ödül ve onur listeleri uzayıp gider. Peki bu ödüller nasıl bir sanat anlayışına veriliyordu. Gelin Ryan Gander'ın sanatına göz atalım:

Uygun Anın Peşinde Bir Zaman Kavramı

Sanatına göz atalım dedim; ancak o yöne bakışımızı çevirdiğimizde göreceğimiz uçsuz bucaksız bir alan. Gander'ın belirli bir malzemesi veya stili yok. Heykel, video, enstalasyon, tasarım objeleri, yazı, performans... Ucunu açık bırakıyorum çünkü gerçekten ucu açık. ...ve bazen sadece bir his!

Gander'ın ürünleri arasında hem görünür hem görünmez işler var. Londra'da gerçekleştirdiği "**Locked Room Scenario**" (Kilitli Oda Senaryosu) projesinde serginin kendisi değil, söylentisi vardır. Kassel'deki **Documenta 13**'te sergilediği "**I Need Some Meaning I Can Memorise (The Invisible Pull)**" (Ezberleyebileceğim Bir Anlam İhtiyacım Var (Görünmez Çekim)) adlı enstalasyonda ise ziyaretçi boş bir odada esen meltemle baş başadır. Sanat nesnelerin değil, hislerin alanındadır...

2015'teki "**The Artist's Second Phone**" (Sanatçının İkinci Telefonu) da ilginç işlerden biri. Gander, koskoca bir reklam panosuna, bomboş bir fon üzerine, kocaman harflerle kendi cep telefonu numarasını yazar. Düşünsenize etraftan geçen herkes arayabilir, mesaj atabilir... Sanatçı ve izleyici arasındaki mesafeyi kaldıran, hatta daha çok sınayan bir iş.

Fotoğraf: Artsy

"Saatlerin sembolik dillerine bayılıyorum"

Bazen de hiç çalışmayan, işlevsiz cihazlar üretir. Saatler gibi! Bu konu siz okur ile benim ortak ilgi alanım ve bu "işlevsiz cihazlar"da biraz oyalanalım. Bir kol saati ve bir duvar saati düşünün ama zamanı göstermiyorlar. Görünüşte şık; fakat ne akrep ne yelkovan var. Donmuş ve belki hiç olmamış "zaman" parçaları... Ama neden?

Gander'a göre insanlığın zamana takıntısı, insan olmanın özüne aykırı bir çelişki. Saatler, dakikalar, takvimler... Bunlarla yaşamak sağlıklı bir koşullanma olabilir. Sanatçı, *"İnsanlık eskiden büyüme odaklı değil, durgunluk hâlindeydi,"* diyor ve ekliyor, *"Hızlandırılmış kapitalizm öylesine içimize işler ki farkına varmak zorlaşır".*

Antik çağlarda insanlar *chronos* (kronolojik zaman) yerine *kairos* kavramıyla yaşarlarmış; yani zamanın akrep-yelkovan dilimlerinden ziyade "uygun an"ın peşinde bir zaman kavramı. Saat

Onun zamanı göstermeyen saatleri, tıktaklara inat, bize insanca bir ritmi hatırlatan şiirsel nesneler.

Ryan Gander'ın **Chronos/Kairos** adlı paslanmaz çelikten duvar saati, zamanı göstermeyerek antik kairos zaman kavramına göndermede bulunur.
(Fotoğraf:Artsy)

Gander kavramsal anlamda her ne kadar akrep ve yelkovani saatlerden söküp atmış olsa da; tüm bunlara inat o bir saat koleksiyoneri. Koleksiyonunda sayısız saat olmasına rağmen bunun bir zenginlik göstergesi olmadığını söylüyor. "Bir akıllı telefonu olan herkes aslında saate ihtiyaç duymaz. O hâlde neden kol saati takıyoruz? Sadece statü mü? Ben saatlerin semiotics'ine, yani sembolik dillerine bayılıyorum" Onun için saat, sahibinin kişiliğini yansıtan ince bir

Hazır istanbul'da iken saat konusunu kendisine de sorduk:

Kronos'un yerine Kairos'u düşünmeyi öneriyorsunuz. Bir yandan zamanı göstermeyen saatler tasarladınız, bir yandan saat biriktiriyorsunuz. Kulağa çelişki gibi geliyor ama belki tam da orada bir şiir vardır. Koleksiyonunuzdaki en eski saat hangisi, ilk hangi saatle başladınız?

Sahip olduğum ilk saat sanırım ortaokuldayken bir Casio Calcutor saatti. Her yerde rastlanan türdendi. Okulumdaki her çocukta vardı; sende yoksa biraz "inek" sayılırdın. Sonra sahip olduğum en eski saat ise bir Yema. Sanırım küçük, mavi kasalı bir saat, mavi yüzeyli. Annemin, babama Amerika'dan İngiltere'ye geri göç ettikleri sırada SS Ramps gemisinde aldığı bir saatti.

Bu saatlere baktığınızda zaman size ne söylüyor?

Onlara her baktığımda farklı şeyler söylüyorlar. Sanırım şöyle bir şey söyleyebilirim: Saatler gibi nesnelerin yorumları, zamanın kendisi kadar esnektir. Bir bakıma "süre" gibi, zamanın akışı gibi. Bu yüzden insanların zihinleri ve hayal güçleriyle zaman üzerinde bir miktar kontrol sahibi olduklarına gerçekten inanıyorum. Zamanı esnetme yeteneği var.

Bir dükkânın dışında bir sigara içersiniz; bu yarım saat gibi de gelebilir, üç dakika gibi de. Benzer şekilde, bir pub'da ya da bir kafede tek başınıza oturur, bir şey içersiniz; biriyle buluşmayı bekliyorsanız, zaman sonsuzluk kadar uzayabilir. Ama başka zamanlarda bütün öğleden sonranızı tek başınıza geçirirsiniz ve zamanın nasıl geçtiğini bile fark etmezsiniz.

Yani zamanın esnek olduğunu biliyoruz ve ona dair perspektifimizin yani zamanın esnekliği ve süresinin değiştiğini de biliyoruz. Ve bence bu, Kronos-Kairos meselesiyle yakından ilgili. Çünkü Kronos zamanın ölçümü, Kairos ise zamanın esnekliğidir. Kairos, "hazır olma" durumuyla ilgili. Ve bilirsiniz, başarılı olmuş her antik medeniyet, kendini Kronos'a değil Kairos'a göre şekillendirmiştir. İnsanlar bir şeyleri, saat öyle söylediği için değil, gerçekten hazır olduklarında yaparlardı.

Sanatçının bir diğer karakteristik yönü de animatronik figürlere duyduğu ilgi. Paris'teki ünlü **Bourse de Commerce** müzesinin asansöründeki küçük robotik fare de bu işlerden... Ve aşağıda bahsedeceğimiz, İstanbul sergisinde göreceğimiz saksağan ve kara

Ryan GANDER © Adagp, Paris.
Fotoğraf: Aurélien Mole © Tadao
Ando Architect Associates, Niney
et Marca Architectes, Agence
Pierre-Antoine Gatier.

İçerik Obez Bir Dünyada Yaşanan Dikkat Kıtlığı

Sosyal medya keşfetlerimizde pek çoğumuzun önüne çıkan bu fare ile Gander'ın vermek istediği mesaja gelirsek: Sanatçıya göre o ufak fare, dünyadan geçip gidişimizin bir iz bırakma ihtiyacımızın temsili; bir nevi dile ve anlatma arzumıza dikilmiş bir anıt. "Dil, insanların hayvanlardan ayrılmasını sağlayan büyü yetenektir. Cıkıkleyen bir farenin çırpınışı ise, anlatacak bir hikâyemiz olmasa bile hikâye anlatma ve duyulma ihtiyacımızın bir göstergesi" Gander bu sahneyi "İçerik obez bir dünyada yaşanan dikkat kıtlığı" olarak tanımlıyor; yani

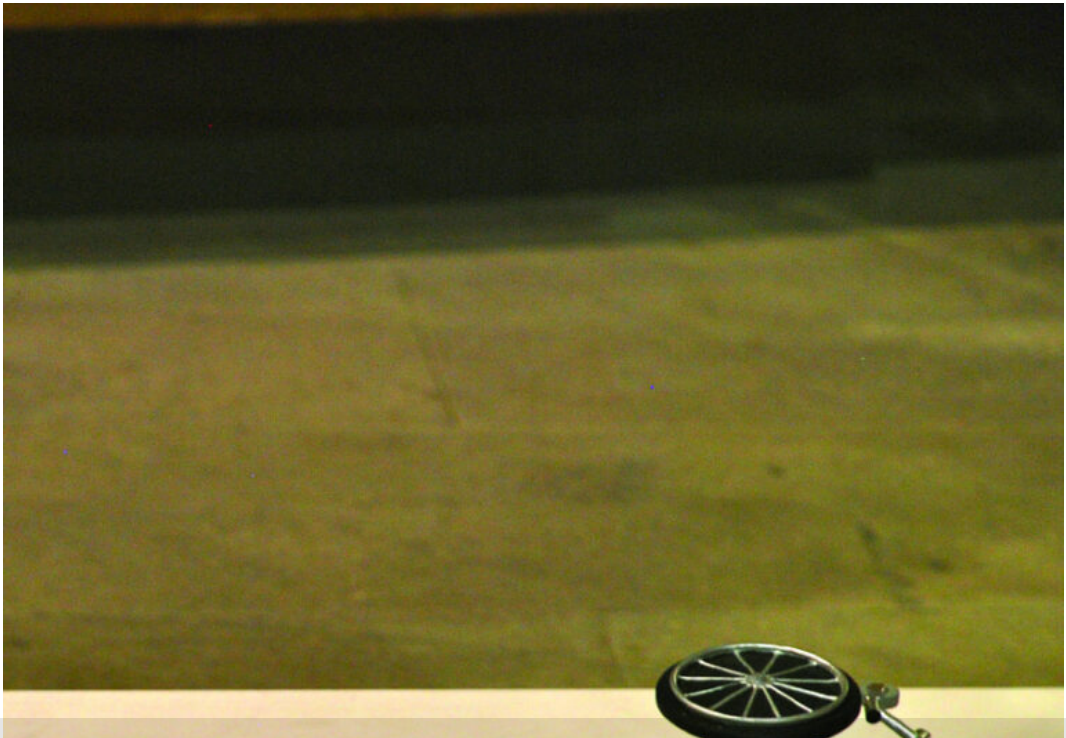
her yerde fazlasıyla içerik var ama onu dinleyecek dikkat az. O farecik

Gander'in ne dediğini anlamaya çalışmak yerine telaffuzlarımızı doğrultup en doğru açıdan sosyal medyamızda parlayacak kareyi yakalama çabasıdayız.

Aslında biliyor musunuz sanatçı için bunun pek de bir önemi yok. Ona göre, öylesine geçip gitmek de bir yorum ve her türlü kabulü... Gander, "Bu da bir yorumdur ama başka bir seyirci bambaşka bir şey görebilir. Sanatın amacı iletişim kurmak değil, katalizör görevi görecek bir belirsizlik yaratmaktır" der. Hatta iddialı bir şekilde ekler: "*Ne anlama geldiğini bilseydim, çok iyi bir sanat eseri olmazdı*". Bu cümle, onun sanata yaklaşımının özeti gibi. Gander, sanat eserinin bulmaca gibi olmasını, izleyenin içinde çalışmaya devam etmesini seviyor. Ona göre mükemmel bir yapıt; "*İzleyiciyi meraklandıracak kadar bilgi veren ama asla didaktik olacak kadar çok şey açıklamayan, böylece tek bir yöne indirgenemeyen yapıttır*".

Kendi Maceranı Seç!

Sanatçı bu sınırsız sanat oyununa bazen kendi hikayesini dahil eder. 2011 Venedik Bienali'ndeki tekerlekli sandalyesinden düşerken kendini temsil eden minyatür figür gibi... Kendi deneyimini nesneleştirip dışarıdan bakmak, hem cesur hem dokunaklı... Gander, Londra Whitechapel Kütüphanesi'nde yaptığı enstalasyonda ise mekânı bilerek tekerlekli sandalye ile gezinmesi zor engellerle doldurarak ziyaretçileri empatiye davet eder.

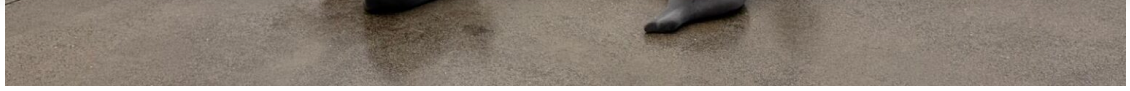
“Engelli sanatçı olarak anılmak istemem” diyen Ryan Gander için engel olmadığını onun sanatındaki sınırsızlıkla anlıyoruz aslında... Fakat sanatına kendi hikayesinden parçalar ekleyerek bu parçaları daha geniş bir insanlık hikâyesine dönüştürdüğü gerçek.

Sanatı, insanlığın bilgi birikimine yeni bir katkı yapma çabası olarak gören Gander tam bu sebepten aynı tarzı tekrarlamak yerine, her işe yeniden başlar. Bazen kızlarıyla birlikte üretir, bazen takma adlar kullandığı yeni kimlikleriyle... Onun için sanat dallanıp budaklanan, birden fazla sona sahip bir hikâye. Tıpkı çocukken çok sevdiği “Choose Your Own Adventure” (Kendi Maceranı Seç) kitaplarındaki gibi... Her sayfada başka bir ihtimal, her izleyicide başka bir anlam...

Pilevneli’de “Pussies and Places”

Ve gelelim Ryan Gander’ın hikâyesinin bizim coğrafyamıza uzanan durağına: İstanbul! Gander, Kasım ayında Türkiye’deki ilk kişisel sergisini Pilevneli Dolapdere’de açtı. **“Pussies and Places”**. Başlıktan da anlaşılacağı üzere, serginin merkezinde kediler ve mekânlar var.

*Ryan Gander'ın Pilevneli Gallery'deki sergisi
"Pussies and Places"'dan bir kare*

Serginin girişinden itibaren bizi kediler karşılamaya başlıyor. İki kat boyunca kaç kedi sayacağınızı merak ediyorum. Giriş katı pek çoğunuza tanıdık gelecek. Basık, dar tavanlı bir plaza ofisini düşünün. Beyaz yakalı yaşam alanı... Bu size neyi çağırıştırıyor? İş? Para? Kapitalizm? Giriş katının tavanındaki animatronik saksağan da bize eski bir fabl anlatıyor; açgözlülükle ilgili...

Bu katla ilgili size başka bir ipucu: Sanatında izleyicinin bir Sherlock Holmes olmasını isteyen Gander'ın bu katta bir animatronik yerleştirmesi daha var. Bir karasinek! Dikkatle bakarsanız birkaç saniyede bir çaresizce kımıldanışını görebilirsiniz. Bu sinek üzerinden yorum yapıp zihninize bir çapa atmak istemediğim için şimdilik burada noktalıyorum.

"Kediler, dünyanın genelinde sessiz bir azınlığı ya da gürültülü bir çoğunluğu temsil ediyor"

İkinci kat; kediler ve mekanlar... Kedileri Ryan Gander'dan dinleyelim:

Nihayet İstanbul'da işlerinizle, mermer kedilerinizle buluştuk. Pilevneli Galeri'deki bu buluşmayı siz nasıl tarif ediyorsunuz?

Bence kediler, genel olarak insanlar için gerçekten iyi bir metafor. Ama İstanbul veya Türkiye özelinde kasıtlı bir yerleştirme değildi, tamamen tesadüf ve rastlantı sonucu ortaya çıktı. Yani bu işlerin ele aldığı ya da gündeme getirdiği konular, mekâna özel değil. Entelektüel ve ağır bir anlamı var.

Bence kediler, dünyanın genelinde sessiz bir azınlığı ya da gürültülü bir çoğunluğu temsil ediyor. Dünyada olup biten her şeyle bağlantılılar. İçeride olanla dışarıda olanın ne olduğuna, kamusal olanla özel olanın ayırımına, kimin davetli kimin davetsiz olduğuna, kimin özgürlüğe, iradeye ve ayrıcalığa sahip olup kimin sahip olmadığına dair bir tartışma yürütüyorlar. Alt sınıf olarak algılanmanın (ister sosyolojik, ister ekonomik, ister dini, ister politik sebeplerle olsun) ne demek olduğuna, bir kolektifin parçası olmanın ne olduğuna, birey olmanın ne olduğuna dair... Çoğunluğun ya da azınlığın bir parçası olmaya dair... Bu yüzden özünde gerçekten sosyolojik bir sergi olduğunu düşünüyorum. Cevapların veya sonuçların olmadığı, yalnızca düşünmeye yönelik sorular barındıran bir sosyolojik sergi.

Fotoğraf: Fevzi Ondu

Fotoğraf: Fevzi Ondu

Kedi yerleştirmelerinin hemen yanı başında, tablolar üzerinde yazılı yer isimleri görüyoruz. Sanki duvara asılmış yol tabelaları... Bu işler, Gander'ın babasının yıllar önce çektiği slayt kartlarına uzanıyor. Sanatçı on yaşındayken babasının projeksiyon cihazını kurup, yaptıkları gezilerin slaytlarını gösterdiği o günü hâlâ hatırlıyor; kartların üzerine iğneyle kazınmış "Washington D.C." gibi notlar, film yüzeyindeki minik kusurlar, projektörün ışığında büyüüp soyut bir resme dönüşen çizikler...

Fotoğraf: Fevzi Ondu

Gander bugün bu görüntülere baktığında onların bir kelimeyi, bir imgeyi değil, ışığın kendisini resmettiğini söylüyor. Çünkü filmdeki eksikliklerden sızan ışık, her izleyicinin zihninde bambaşka bir yere dönüşüyor. Kiminin anısına, kiminin klişesine, kiminin hayal ettiği bir coğrafyaya... Bu yüzden Gander için bu tablolar aslında birer "hatırlama manzarası"; tek bir görüntüyü değil, bin farklı ihtimali aynı anda taşıyan, herkesin kendi macerasına göre şekillenen kusursuz soyut peyzajlar.

Ryan Gander, "İstanbul" Sanatçının İzniyle,

Fotoğraf: Ryan Gander Studio

Ryan Gander'ın dünyasında dolaştıkça, onun sanatının aslında tek bir soruya işaret ettiğini fark ediyoruz: Bakıyor muyuz gerçekten?

Kapanışı yine Gander'ın cümleleriyle yapalım:

Bir röportajınızda, "İnsanlık eskiden büyüme odaklı değil, durgunluk hâlindeydi" diyorsunuz. Peki çağdaş sanatın bugününe baktığınızda; bitmeyen sergiler, içerik akışı, üretim hızı... Sanatın da zaman zaman bilinçli bir durgunluğa, bir sus payına ihtiyacı olduğunu düşünüyor musunuz?

Kesinlikle öyle. Bence şu anda bir içerik uçurumu ve dikkat kıtlığı içinde yaşıyoruz. Ve evet... Bilginin, kelimelerin ve fikirlerin anlamını yitirdiğini düşünüyorum; çünkü çok fazla kelime, çok fazla bilgi, çok fazla fikir var. Bir şeyin değerli olabilmesi için belli bir nadirliğe sahip olması gerekir ki, bu da onun önemini artırır. Ama artık sanat bununla ilgili değil. Sanata verilen tek değer, tamamen ticari yollarla belirleniyor. Benim tüm işlerim, insan olmanın getirdiği durum, insan olmanın değerleri ve bu değerlerle yaşadığımız çatışmalar üzerine. Bu değerler zaman, dikkat, kolektiflik, para gibi şeyleri içerebilir.

Kapak Fotoğrafı: Jay Russell

Hırsızlık Sanatı: Dünyayı Sarsan Müze Soygunları

Milyon Dolarlık Sanat Rüyası: Art Basel Paris 2025

Olafur Eliasson'un Sanatında Evrensel Yüzleşme!